

I
N
F
O
R
M
A
T
I
E

PROTESTANTSE KERK HARICH

KLOKKENSTOEL RUIGAHUIZEN

HARICH

In papieren uit de 12e eeuw wordt al geschreven over Harichsteradeel en wordt Harich, de hoofdplaats van de grietenij genoemd.

Over de naamgeving van Harich bestaan diverse opvattingen. Het is niet helemaal duidelijk of de naam ontleend is aan de toendertijd gebruikte naam Hare, of dat het een grens aanduidt, omdat het aan de grens ligt van de gaasten (hoge zandruggen). Een samenvoeging van beide begrippen zou kunnen leiden tot de naam Harich.

Het meest aannemelijke is, dat Harich 'hoge rug' betekent. In de vredesbrief van 30 september 1401, door Hertoch Albrecht aan de Friezen geschonken, wordt gesproken van 'de stad up Harich', dat betekent: 'Harich dat op de hoogte ligt'.

KERK

Al in 1245 wordt er gesproken van een parochiekerkje in Harich,

De huidige kerk

gewijd aan de Heilige Maagd Maria. De kerk werd door storm verwoest, alleen de toren bleef overeind. Deze toren zou tot aan de spits geheel van tufsteen, een zachte grijze steensoort uit de Eifel, zijn opgebouwd.

Rond 1500 is de toren verhoogd. Het onderste gedeelte van de tufstenen toren bleef staan. Hieromheen werd een bakstenen schil gemetseld. De toren werd verder met baksteen opgetrokken. Er kwam een west-ingang met daarboven een spitsboogvenster en een opening naar het schip, zodat het schip vanuit het westen verlicht werd.

Het was toen nog een katholieke kerk. Boven in de toren werden aan alle zijden dubbele spitsbogige galmgaten gemetseld en er werd een eiken klokkenstoel geplaatst. Waar deze precies heeft op gestaan is niet duidelijk. Toen de kerk in 1580 door de hervormers werd overgenomen, vonden aanpassingen plaats aan de hervormde eredienst. Zo werd de opening naar het schip weer gedicht.

Op 10 mei 1662 is de kerk ingestort. De Harichsters vroegen voor de herbouw van de kerk een subsidie aan bij de Staten van Friesland en in 1663 was de kerk gereed. De meesterbouwers lieten hun merkteken achter in de buitenmuur.

Boven de ingang van de kerk is een steen (zie foto) aangebracht met het opschrift:

*Dit huis was Eerst gevelt
Door storrem-windt ter neer
Maer nu ist dus herstelt
Tot Godes eer, en Leer
Sijns volks door SCHELTINGA
Den Grietman van dees kust
Hoort, volgt Gods woord nu na
Op dat uw siele Rust. 1663*

Aan beide zijden van de tekst is een adelaar te zien met een eikentakje in zijn bek en een aantal hoorntjes van overvloed. Ook het grotendeels uitgebikte wapen van grietman Scheltinga is te zien. Deze dr. Johannes Scheltinga was grietman van Gaasterland van 1659-1669, lid van Gedeputeerde Staten van Friesland en van de Staten Generaal.

KERKTOREN

De Harichster toren - die voor de wijde omgeving beeldbepalend kan worden genoemd - is in zijn soort bijzonder. Dit type spits komt in Nederland niet zo veel voor.

Aan het oorspronkelijke middeleeuws bouwwerk is veel veranderd. In 1682 vond weer een verhoging van de toren plaats. Er kwam een nieuwe gemetselde spits op en de klokkenstoel werd 5 meter naar hoger verplaatst. De spitsbogige galmgaten werden gedicht en hoger in de toren vervangen door segmentbogige galmgaten. Dit alles is nog duidelijk zichtbaar.

In 1884 liet het gemeentebestuur van Gaasterland weer een ingrijpende reparatie verrichten. In de Franse tijd werd de toren, gezien de hoge onderhoudskosten eigendom van de gemeente Gaasterland, die in 1884 weer een ingrijpende reparatie liet verrichten. De spits moest worden verankerd, er werd een nieuwe balklaag en zolder aangebracht, de klankborden vernieuwd en het buitenmetselwerk gerepareerd.

Foto: 2012

In 1902 werden in verband met lekkage planken bekleed met leistenen op de toren aangebracht. In 1966 werden deze weer weggehaald, omdat ze gevaar opleverden.

In 1969 besloot de gemeenteraad tot algehele restauratie van de toren. Dit werd in 1974 voltooid.

In 1989 vond er opnieuw een restauratie plaats.

Na de oprichting van de Stichting Behoud Monumenten (BMG) Gaasterlân-Sleat in 1991 kwam de toren in bezit van deze stichting. De Stichting Behoud Rijksmonumenten, werkzaam binnen de gemeente De Fryske Marren (BRM-DFM) is de rechtsopvolgster van de Stichting BMG.

KLOKKEN

De klokken waren in 1683 aan vervanging toe. De kerkvoogdijkas liet een vervanging eigenlijk niet toe. In overleg met de klokkengieter Pytter Overney werd besloten de oude klokken te smelten en van de zo verkregen klokspijs klokken te gieten met een lager gewicht. Zo kon betaald worden met het geld verkregen door de verkoop van de overgebleven klokspijs aangevuld met een klein bedrag.

Op de kleine klok werd ingegraveerd:

"Anno Dom: Nost: I.C.s. 1682 P. Overney me fecit Leovardiae" (In het jaar onzes Heren Jezus Christus 1682 heeft P. Overney mij te Leeuwarden gemaakt).

Het randschrift van de grote klok luidt: *"Anno Dom: Nost: I: C: 1683 Petrus Overney me fecit Leovardiae"*.

Verder is er in het Latijn een gedicht op aangebracht, waarvan de tekst in een vertaling van ds.

Muntingh als volgt luidt:

"Terwijl de alles vernielende ouderdom mijne gedaante geheel had misvormd en verbroken, zoo heeft de tegenwoordige vroomme ijver des volks mij weder in deze

gedaante hersteld, opdat ik de voorbijssnellende uren zou aankondigen."

De klokken werden tijdens de 2^e wereldoorlog (1940-1945) door de Duitsers uit de toren gehaald. Ze werden gelukkig teruggevonden.

KLOKLUIDEN

Het gebruik van klokluiden stamt van vroeger. Door het klokluiden wist men of er iemand gestorven was.

Het luiden van de klok(ken) bij overlijden gebeurt alleen op verzoek van familie/nabestaanden. Zes dagen (zondags niet) per week om 09.00 uur kan er geluid worden. Het klokluiden wordt gedaan door 2 personen, omdat de 2 kleine klankslagen precies moeten vallen tussen de klankslagen van de grote klok.

Bij overlijden van een manspersoon: de grote klok begint te luiden en na 40 à 50 slagen valt de kleine klok bij. Dit duurt 10 minuten, gevolgd door 5 minuten stilte. Daarna weer de grote klok en na 40 à 50 slagen valt de kleine klok bij.

Bij het overlijden van een vrouwspersoon: de kleine klok begint te luiden en na 40 à 50 slagen valt de grote klok bij. Dit duurt 10 minuten, gevolgd door 5 minuten stilte. Daarna weer de kleine klok en na 40 à 50 slagen valt de grote klok bij.

Bij overlijden van een kind: alleen de kleine klok luidt 2 x 10 minuten met daartussen en stilte van 5 minuten.

RESTAURATIE INTERIEUR (KLOKKENSTOEL) TOREN

Tijdens de voorbereiding van de restauratie van de klokkenstoel in toren van de kerk in Harich bleek deze zich in een zeer slechte staat te bevinden. Bovendien werd duidelijk dat ruim een eeuw geleden de oude klokkenstoel werd afgetopt om ruimte te maken voor een soort nieuwe hulpconstructie die fungeerde als basis

voor de nieuwe klokkenstoel en constructief werd opgelegd en ingemetseld in de torenmuren.

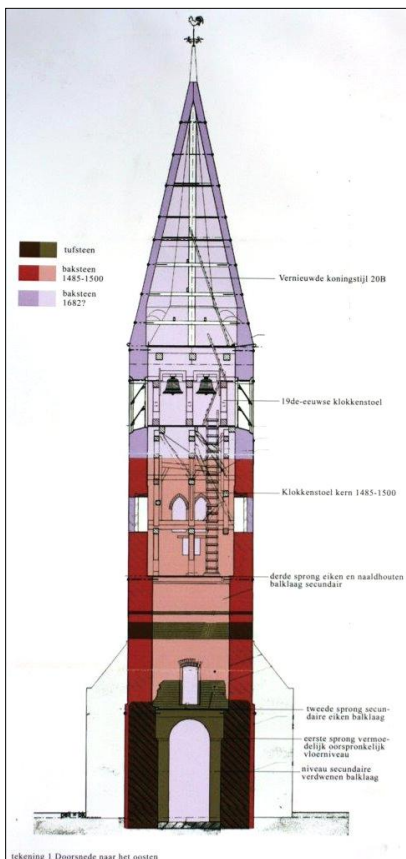
Door het luiden van de klokken en de trillingen die daardoor ontstaan, trillen de stenen in de toren los; een zorgelijke situatie die gecorrigeerd moet worden.

Gevolg daarvan was dat de klokken (vanaf zomer 2009) alleen nog bij hoge uitzondering (begrafenis) mochten worden geluid.

In 2009 werd een onderzoek gestart om te bepalen op welke wijze het beste kan worden gerestaureerd. Een bouwhistorisch- en dendrochronologisch onderzoek maakten hier o.m. deel vanuit.

Dit heeft geleid tot het plan om de huidige bovenste klokkenstoel in de toren te vervangen en zodanige op-
legging te construeren dat de trillingen in de toren worden geminimaliseerd. De oorspronkelijke grotendeels vergane klokkenstoel kan daardoor in z'n huidige opstelling worden gehandhaafd.

De Monumentencommissie heeft in 2010 positief op de plannen gereageerd. De aangevraagde monumentenvergunning is eveneens verleend. De ingediende aanvraag om een rijksbijdrage in het

kader van de BRIM is 2 maal afgewezen wegens ontoereikend budget.

In 2012 werd voor de derde maal een aanvraag ingediend, maar nu bij de provincie. Ook op deze aanvraag kon niet positief worden beschikt vanwege overvraging van de beschikbare middelen.

Het totale restauratieplan voor zowel de klokkenstoelen als de wettelijke vereiste arbo technische aanpassingen is in 2013 vastgesteld. Van de provincie Fryslân is een subsidie ontvangen van ruim € 100.000 en van de Stichting Jonkvrouwe J.E.J. Bas Backer is een bijdrage van € 45.000 ontvangen.

Na alle voorbereidingen kon de restauratie van het interieur van de toren van Harich in juni 2014 van start.

Het werk is in opdracht van de Stichting BRM-DFM uitgevoerd door Jurriëns uit Sneek onder begeleiding van Architectenbureau Jelle de Jong (Lemmer).

De lange ladders zijn verdwenen en daarvoor in de plaats zijn een

aantal tussenbordessen aangebracht. De oude klokkenstoel uit 14e eeuw is geconserveerd. De muren zijn aan de binnenkant hersteld en - belangrijk is - dat de bovenste klokkenstoel, die uit het begin van de 20e eeuw dateert, is hersteld en zodanig aangepast dat de stabiliteit ervan nu wordt ontleend aan de meest stabiele zijden van de kerktoren. Daarmee kon het opnieuw lostrillen van metselwerk bij de galmgaten en de

opleggingen van de klokken-stoel worden voorkomen.

Een en ander heeft plaatsgevonden op basis van een trillings-onderzoek om aan te tonen dat de stabiliteit van de toren zelf hiervan geen nadelige gevolgen zou ondervinden.

Voor de vlaggenist is het uitsteken van de vlaggenstok 'vergemakkelijkt' en zijn ook bordessen in de torenspits aangebracht. De toren is van verlichting voorzien en het torenuurwerk aangepast. Daarmee is nu het opwinden van het uurwerk verlengd

van een periode van 5 dagen naar een periode van 7 dagen.

Om ongelukken te voorkomen is op de begane grond een valbak aangebracht. Mochten de zware gewichten van het uurwerk plotseling naar beneden komen dan zullen die nu in een valbak terecht komen en kan er niet meer door personen onder de gewichten worden doorgelopen.

Het restauratieproject is afgesloten tijdens een feestelijke bijeenkomst op 20 december 2014, waarbij de beide kerkklokken opnieuw in gebruik zijn genomen.

De bevolking van Harich en Ruigahuizen was bij het project betrokken. Door inwoners zijn van het restauratieproces foto's gemaakt, die in het voorjaar van 2015 als onderdeel van een toelichting aan de inwoners van de beide dorpen zijn vertoond.

INTERIEUR KERK

Van het oorspronkelijke meubilair is alleen de kansel (zie foto) bewaard gebleven. Deze is in 1664 door de kistenmaker Romcke Jans in 1664 gemaakt. Het werd een fraai gestoelte versierd met jonische pilasters. Het doophek dateert uit hetzelfde jaar.

In 1865 kreeg de kerk een nieuw gewelf. Bij de restauratie van de kerk in 1873, waarbij het interieur volledig werd heringericht, werd de kansel verplaatst van de zuidmuur naar de oostkant. Met toestemming van de in Huize Rijs wonende jonkheer Van Swinderen kon de verplaatsing zijn beslag krijgen. Sindsdien staat de kansel voor het grafmonument dat in 1778 al werd opgericht.

Een drietal predikantenborden in de kerk geven een overzicht van al haar voorgangers. Als eerste predikant is opgenomen: Joannes Cornelii Sijloii (24 mei 1597 tot 21 maart 1598).

Bij de restauratie in 1873 kwam er ook een speciale ingang naar de toren en er kwam een consistorie bij. Het complete interieur werd vernieuwd.

NAAM LIJST VAN PREDIKANTEN		
NAAM:	GEKOMEN VAN:	VERTROKKEN NAAR:
JOHANNES CORNELII SIJLOII	24 MEI 1597	MINNERTSA 21 MAART 1598
JOHANNES JOHANNIS	26 MEI 1599	HINDELOOPER 1610
HENDRICUS JOCHENS	30 JUNI 1616	HEER 13 APRIL 1618
MATTHAEUS REINHARDUS	16 APRIL 1610	SORDEL 13 SEPT. 1616
JOHANNES JOHANNIS	15 OKT. 1627	1 1630
PETRUS WILHELMUS	PROFONENT	20 FEBR. 1630
REINHARDUS HERMINIUS	PROFONENT	23 JULI 1664
FRIEDR. WILHELM	PROFONENT	23 MEI. 1666
GUARINUS V.D. VELDER	PROFONENT	1 JAN. 1670
JOHANNES KLEINBURG	HULPHROEKE	1672
BOSCHMUS OTTEMA	PROFONENT	16 DEC. 1673
JOHANNES BANJA	30 OCT. 1701	MAARBA 1710
ANNEUS SCHELLINGA	1711	HILAARD EN LIDDE 1716
PETRUS REINALDA	18 SEPT. 1719	WUNKEL 1732
HENRICUS LA FERTE	25 MEI. 1733	1735
GERARD THEODORUS DE GACK	PROFONENT	28 MEI 1736
EDUARDUS AERLE	DOEEMINION	17 MEI. 1763
HENRICUS MUNTINK	HULLAARD	15 JUNI 1802
B. V. H. TUBER	17 MEI	1840
WILHELM LEO LADENIUS	PROFONENT	1832
FREDERIK ZACH. BENJAM		1830
PHILIP ANTONI, DE BRUINE	PROFONENT	3 JUNI 1806
JOHANNES KAPTEIN	HINDELOOPER	9 AUG. 1874

Precies een eeuw later vond opnieuw een restauratie plaats en werd voor de preekstoel onder meer een liturgisch centrum gerealiseerd. Het typisch 19e eeuwse karakter bleef hierbij bewaard.

In de kerstnacht van 1979 woedde er een grote brand in de kerk. De schade was groot, het houten gewelf werd voor een groot deel verwoest, de preekstoel en de avondmaalstafel liepen ernstige brandschade op, ook het orgel ging verloren, evenals de meeste stoelen en banken. De toren had geen schade opgelopen. De totale brandschade bedroeg ongeveer 1 miljoen gulden.

Met veel hulp en financiële bijdragen kon de kerk op 7 juni 1981 weer in gebruik worden genomen.

In de consistorie hangt een dienblad uit het begin van de 19^e eeuw, dat is voorzien van een bijbelse voorstelling. Dit dienblad is bij de ingebruikneming geschonken door de toenmalige burgemeester van Gaasterland (Van Heemstra).

ORGEL

Pas in 1898 kreeg de Harichster kerk de beschikking over een eigen orgel. Het was gebouwd door de Amsterdamse orgelbouwer Steenkuyf. Nieuw was het allemaal niet. Voor de bouw gebruikte Steenkuyf onderdelen uit een ouder instrument.

Niettemin deed het vele jaren dienst totdat in de jaren dertig van de vorige eeuw restauratie noodzakelijk werd. Deze restauratie werd in 1935 uitgevoerd door de Leeuwarder firma Bakker en Timminga.

Tijdens de brand in 1979 was ook het orgel in vlammen opgegaan, evenals de galerij waarop het orgel geplaatst was. Door de firma Bakker en Timminga werd een nieuw orgel gebouwd. De bouwers lieten zich inspireren door de oude versie en realiseerden een nieuw orgel met het karakter van het oude. Het pedaalorgel kreeg twee registers.

In 1982 was het orgel gereed en kon het in de kerk geplaatst worden

en op 7 mei van dat jaar werd het nieuwe orgel (zie foto) in gebruik genomen.

AVONDMAALSGEREI

Het avondmaalsgerai bestaat uit een zilveren beker uit 1708 (zie foto) en een zilveren schenkkkan uit 1857. De zilveren avondmaalsbeker werd in 1708 aangekocht van mr. Jan Coppens uit Sneek. De diaken van de kerk betaalde hem daar destijds meer dan 31 carolus guldens voor.

Op de beker zijn afbeeldingen te zien uit het Nieuwe Testament.

De overige toebehoren dateren uit de 20ste eeuw en zijn aan de kerk geschonken door de vrouwenvereniging.

TOEGANGSHEK (Bij dag en nacht, bij goed en kwaad)

Verklaring symbolen toegangshek bij het kerkhof.

Vlinder

De vlinder ¹ is het symbool van de onsterfelijkheid en van de ziel. Vaak ziet men vlinders op graven en soms langs verkeerswegen, waar een dodelijk ongeluk is gebeurd.

Gevleugelde zandloper

De zandloper is het symbool van de kortstondigheid van dit leven en het onvermijdelijke stervensuur.

In de late middeleeuwen kwam dit symbool van de dood voor het eerst voor.

De zandloper is voorzien van vleugels: links de vleugel van de duif ("dag") en rechts de vleugel van de vleermuis ("nacht").

De betekenis van de vleugels (hier alleen duivenvleugels) is dat het leven vervliegt bij dag en nacht, bij goed en kwaad.

De omkeerbaarheid van de zandloper wordt in de christelijke traditie gezien als het nieuwe leven na de wederopstanding.

Zeis

De zeis is het symbool van de dood. In de vroege middeleeuwen werd de dood afgebeeld als een skelet met een zeis in de rechterhand. De zeis symboliseert de onverbiddelijkheid van de dood. Niemand ontkomt er aan.

¹ In plaats van een vlinder staat ook vaak een uil afgebeeld: de uil is het symbool van de nacht en de dood. Hij ziet in het donker en vliegt geruisloos. Door dit vermogen en zijn angstaanjagende kreet ging men er vroeger vanuit, dat als de uil kraste in de nacht, er spoedig een dode zou komen.

De zeis (sikkel) was ook een attribuut van de Romeinse god Saturnus, de god van de landbouw. In de middeleeuwen werden de goden ook geassocieerd met planeten. De planeet Saturnus werd beschouwd als koud, sinister en verweven met de dood.

Slang (ouroboros)

De "staartbijtende" slang, (ouroboros) welke vaak staat afgebeeld op grafzerken, is het symbool van de oneindigheid, de Alpha en de Omega. Steeds worden mensen geboren en steeds sterven de mensen: Het gaat alsmaar door.

De slang is ook het oude symbool voor leven en dood, gif en genezing. De slang is ook een religieus symbool. In Genesis 3 : 1 wordt zij "het schranderste dier des velds" genoemd.

Omgekeerde toorts

De omgekeerde toorts in de vorm van balusters (= kolommetje van een laag hekwerk) rondom met grafteken, staat symbool voor het gedoofde leven. Meestal staan er twee toortsen gekruist afgebeeld.

Deze vijf symbolen staan altijd in deze volgorde van boven naar beneden afgebeeld.

KERKHOF

Het hooggelegen kerkhof is bijna geheel bedekt met graftekens. In 1857 was dat nog niet zo. De schoolmeester beschreef ze toen en hij kwam tot een aantal van 24. Daaronder waren verschillende hardstenen grafpalen, maar ook zerken, zoals een exemplaar van 1640 voor dorpsrechter Jelle Peekes.

Op het kerkhof zijn ook wel Franse Refugiés begraven, die een tijdlang in Ruigahuizen woonden. In 1809 werd een fragment gevonden van een zerk uit 1687 die een het graf dekte van de kinderen van Louis de Garpon, Chevallier, Seigneur de Thenie et Dame Susanne de Lavallade.

Een voorwerk van aanmerkelijk hogere ouderdom werd omstreeks 1924 in de grond van het kerkhof aangetroffen: een rode zandstenen sarcofaag met deksel. Men heeft de sarcofaag in de grond laten zitten.

RINGMUUR EN DE POTTEN VAN HARICH

In de kerkvoogdijrekeningen wordt de ringmuur rondom het kerkhof verschillende keren genoemd. Met name in de jaren 1679-1681. In die jaren vond namelijk een vernieuwing van duie muur plaats. In 1870 werd een gedeelte van de ringmuur gesloopt om het kerkhof te vergroten. Bij de werkzaamheden stiet men op een reeks tegen elkaar gelegde keistenen van groot formaat. Even buiten deze stenen vond men een achttal potten, waarin zich de stoffelijke resten bevonden van pasgeboren of zeer kleine kinderen.

Over de vondst deden toentertijd in Harich en omgeving vreemde verhalen de ronde. Er zouden bij Harich een vrouwen- en een mannenklooster hebben gestaan, verbonden door een onderaardse gang. Er werd gesuggereerd, dat die gang de kloosterlingen gelegenheid bood intieme betrekkingen met elkaar aan te gaan en dat de kinderen, die als gevolg van die betrekkingen geboren werden, vermoord en daar bij het Harichster kerkhof begraven waren.

In de Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen ontzenuwde C. Leemans deze verhalen. Hij bracht, na zich uitvoerig geïnformeerd te hebben, de vondst tot zijn ware proporties terug: De granietkeien hadden als fundament van de ringmuur gediend en in de potten waren kinderen begraven, die ongedoopt gestorven waren. Omdat zij niet in gewijde grond mochten rusten, waren zij vlak buiten het kerkhof begraven.

De potten, voorzover ze onbeschadigd uit de grond kwamen raakten verspreid. Van enkele exemplaren werden tekeningen gemaakt. Die kwamen terecht in de verzameling van het Friesch Genootschap. Enkele potten belanden daarin ook. De keistenen, die aan de bovenzijde komvormige uithollingen vertoonden, werden jammer genoeg vernield. Ze werden aan ene Nauta in Ypecolsga verkocht voor f 240,00. Hij liet ze vermalen in een keimolen.

GRAFZERKEN

In veel kerken is het jarenlang gebruik geweest om bepaalde personen na hun overlijden een laatste rustplaats te gunnen in de kerk. In Harich was dat in het verleden niet anders. Al vele decennia is dit echter niet meer aan de orde. Alleen zerken herinneren aan het gebruik van toen.

De zerken in de Harichster kerk zijn zichtbaar gemaakt nadat de houten vloer bij de brand in 1979 verloren was gegaan. Daarmee kwamen eeuwenoude grafmonumenten tevoorschijn die bijna een eeuw eerder, bij restauraties in 1873, onder het hout waren verstopt. De zerken werden voor een deel in goede staat aangetroffen.

Enkele opmerkelijke monumenten liggen voor in de kerk, ze zijn na de brand voor het doophek gelegd. Onder andere die van boterkoopman Idse Poppes uit Balk die op 1 februari 1808 overleed. Ook ligt er een zerk van de Balkster predikant Johannes Stooter, overleden in 1771.

Verder zijn er, naast moeilijk te ontcijferen zerken, enkele te zien met de namen van Neeltje Idses Popma, in 1825 overleden en Cornelia de Bij, die op 28 november 1763 overleed.

GRAFKELDERS

Bij de kerk van Harich bevinden zich twee grafkelders.

De eerste, die van de familie Rengers, is de oudste. De grafkelder bevindt zich onder het koor van de kerk.

Verschillende bewoners van het vroegere Huize Rijs vonden er een laatste rustplaats. In de kerk in een monument zichtbaar dat aan hen herinnert.

Onderdeel van het in 1778 geplaatste monument is een witmarmeren sarcofaag waarop familiewapens zijn te zien. Hierop valt af te lezen wie er liggen begraven. Te lezen zijn de namen van Ulbo Aylva Rengers die in 1787 overleed en Nicasia van der Hear die in 1778 stierf.

Een obelisk met zandloper vormt het symbool van het aardse leven. Het monument wordt overvleugeld door een boog met kroon en ervoor is een hekwerk geplaatst. Opvallend zijn de pilasters aan weerszijden met daarop onder meer doodskoppen. Op medaillons zijn nog de namen te lezen van Albert Aemillus Rengers, overleden in 1811 en Francina Godardina Constantia van Lynden van Lunenburg, overleden in 1825.

De grafkelder is in 1848 definitief gesloten; van buiten met een steen, van binnen met twee koperen deuren.

De tweede grafkelder, die van de familie Van Swinderen, is gelegen tegen de achtergevel van de kerk en met een hekwerk omsloten.

De toegang tot de kelder wordt afgesloten door een zware zerk waarop slechts de tekst 'Grafkelder, van Rijs. Der Fam. Van Swinderen' te lezen is. Onder

de zerk bevindt zich een portaal met toegang tot de grafkelder.

Er bevinden zich in de grafkelder twee ruimten. Via de eerste is de andere bereikbaar. Beide worden van elkaar

gescheiden door twee koperen deuren die afkomstig zouden zijn uit de kruitkamer van een oorlogsschip waarop jonkheer Gerard van Swinderen als marineofficier had gevaren. Achter de deuren de elf graven, allen voorzien van zilveren platen met opschriften.

De grafkelder werd aangelegd voor de familie Van Swinderen die in Huize Rijs woonde. Jonkheer Gerard van Swinderen besloot hiertoe nadat wettelijk werd bepaald dat begraven in de kerk niet meer was toegestaan. In 1848 werd dat verboden.

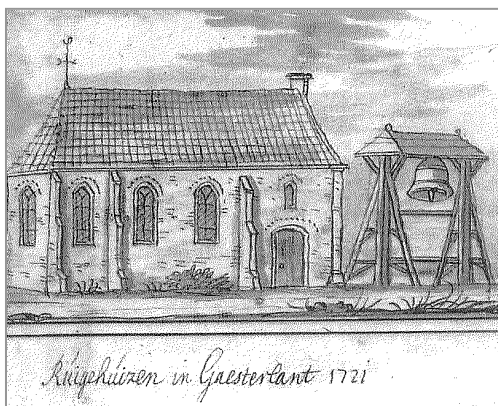
De eerste die een laatste rustplaats vond in de grafkelder was de in 1795 geboren jonkvrouw Constatia Johanna van Swinderen. Na haar dood in 1859 werden er nog tien familieleden bijgezet.

KLOKKENSTOEL RUIGAHUIZEN

Het dorp Ruigahuizen wordt al in 1250 genoemd als Rugahahusem en rond 1500 als Rugahuysum. De naam is mogelijk afkomstig van het woord rûch (ruig of onordelijk) of misschien van de (thans niet meer bekende) naam Roege.

In ieder geval stond er in 1421 al een kerk. Na de Reformatie gaat de kerk over in Hervormde handen en blijft tot in de 18e eeuw in gebruik.

De laatste afbeelding werd in 1721 gemaakt door Stellingwerf.

Na 1685 zoeken Franse protestantse hugenoten (Refugiés) een veilig heenkomen in (o.a.) Nederland. Zij zouden een kolonie in Ruigahuizen gesticht hebben, maar in 1718 sterft de laatste predikant en in 1838 schrijft ds. Muntingh: "De meeste huizen zijn nu weg".

Wegens bouwvalligheid werd het oude klokhuis in 1920 (andere bronnen spreken over 1904) afgebroken. Op het klokje, gegoten in 1746 door Ciprianus Crans, met een diameter van 45 cm en een gewicht van 70 kg, stond de tekst: "ME FECIT CIPRIANUS CRANS LANZS ANMSTELODAMI 1746" (Ciprianus Crans Janszoon maakte mij, Amsterdam 1746).

In de oorlog verhuisde zij naar de zolder van het gemeentehuis in Balk en na de oorlog werd de klok weer in de stoel gehangen tot zij in 1975 werd gestolen. Er is nooit een spoor van deze historische klok teruggevonden.

In oktober 1956 werd in goede samenwerking tussen de kerkvoogdij, het dorpsbelang en de gemeente een nieuwe klokkenstoel gebouwd.

In 1979 moest de klokkenstoel worden gerestaureerd voor een bedrag van 6.000 gulden, maar deze laste drukte wel erg zwaar op de kerkvoogdij. De klokkenstoel is toen door de gemeente Gaasterlân-Sleat overgenomen voor het symbolische bedrag van 1 gulden.

De gemeente Gaasterlân-Sleat liet in 1979 een nieuwe klokkenstoel bouwen. Een klok, afkomstig van de N.H. Kapel "Ons Huis" (eertijds gevestigd aan de Bleeklaan te Leeuwarden), werd voor de symbolische prijs van 1 gulden aangekocht voor de klokkenstoel. Deze klok dateerde uit 1956 en was gegoten door de firma Van Bergen te Heiligerlee. De diameter bedroeg 41,9 cm met een gewicht van 54 kg. Deze (wel zeer bescheiden) klok klonk met de toon b².

In 1991 is door de gemeenteraad van de toenmalige gemeente Gaasterlân-Sleat besloten tot oprichting van de "Stichting tot behoud van monumenten in de gemeente Gaasterlân-Sleat" (Stichting BMG). Gelijktijdig zijn bij raadsbesluit alle gemeentelijke monumenten aan de stichting overgedragen.

In november 2002 is bij de notaris van elk object een akte opgemaakt en werd in formeel juridische zin alles geregeld.

Het kerkhof in Ruigahuizen is eigendom van de Protestantse Gemeente (kerkrentmeesters) van Harich-Ruigahuizen. De stichting heeft het juridisch eigendomsrecht gekregen van de klokkenstoel met luidklok en het recht van opstal op de begraafplaats voor onder andere het recht van toegang, onderhoud e.d.

Klokkenstoel 2011

De klokkenstoel is in 2011 helemaal opnieuw geschilderd.

Op voorstel (juni 2000) van het bestuur van de Stichting Restauratie Hulpfonds Klokkenstoelen heeft de Stichting BMG in overleg met Monumentenzorg besloten de (bescheiden) klok uit 1956 te vervangen door een zwaardere klok van 285 kg.

Op 25 februari 2003 werd deze in 1928 gegoten klok in de klokkenstoel gehangen. Deze klok werd destijds gegoten door de firma Petit & Gebr. Edelbrock uit Gescher (Westfalen, Duitsland) voor de inmiddels gesloopte RK Thomas van Aquinokerk aan de Rijnstraat te Amsterdam.

De klok (diameter 78 cm) hangt aan een rechte as van bilinga hardhout en luidt met een vliegende klepel.

Het opschrift tussen de twee sierranden in de tekstband van de klok luidt: "PER MARIA AD JESUM" (door Maria tot Jezus). Op de ene zijde van de flank staat de naam: "S(ancta) MARIA". Aan de andere zijde van de flank staan de namen van mensen en bedrijven die destijds een bijdrage hebben geleverd voor de financiering van de klok en het jaartal 1928.

De klok is op toon gegoten (dus niet na het gietproces op een draaibank gestemd) en klinkt met de slagtoon C2.

Bijzonder aan deze klok is dat zij uit 1928 dateert en in de Tweede Wereldoorlog niet door de Duitsers is gevorderd. Klokken uit die periode zijn relatief zeldzaam.

HARICH-RUIGHUIZEN (KERKELIJKE GEMEENTE)

Harich en Ruigahuizen, respectievelijk 470 en 121 inwoners (peildatum juni 2016) liggen in gemeente De Fryske Marren. De omgeving is bosrijk en ook meren zijn op korte afstand aanwezig.

In Ruigahuizen staat geen kerk meer; deze werd omstreeks 1750 afgebroken.

In september 1816 werden de kerkelijke gemeenten van Harich en Ruigahuizen samengevoegd.

Per 1 januari 2005 is een combinatie gevormd met de Hervormde Gemeente Oudega-Kolderwolde.

Per 1 juni 2007 is de gemeente officieel PKN-kerk met als naam Protestantse Gemeente Harich-Ruigahuizen.

Hoewel de Protestantse Gemeenten Harich-Ruigahuizen en Oudega-Kolderwolde niet zijn samengevoegd, wordt er veel gezamenlijk gedaan. Onder andere kerkdiensten (ene week in Harich, andere week in Oudega), kerkenraadsvergaderingen (ene maand gezamenlijk, andere maand apart) gespreksgroepen, groothuisbezoeken, catechisatie.

Gezamenlijk hebben ze sinds de combinatievorming een predikant. Momenteel (sinds januari 2016) is dat ds. A.P. Oosting.

De kerkelijke gemeente telt (peildatum 31-05-2016) 288 leden, waarvan 133 doopliden en 115 belijdende leden.